

2. Karpenko, E.M., Jeshhyk, D.A. Formation of a portfolio of brands in the market of traditional milk category // *Наукowi праці Poltava State Agrarian Academy*. – Vip. 2 (13). – Poltava: PDAA. – 2017. – P. 26 – 32.
3. Karpenko, E.M., Karpenko, V.M., Sukhotskaya, V.S. Trends in the development of the dairy market in Belarus, Ukraine and Russia: general and differences // *Naukowi praci Poltava State Agrarian Academy*. – Vip. 2 (13). – Poltava: PDAA. – 2017. – P. 32 – 39.
4. 15 largest world producers of milk : https://delo.ua/business/15-krupnejshih-mirovyh-proizvoditelja-molochnoj-produkcii-198352/?supdated_new=1491936975, free. – Ver. from the screen.
5. UNITER. Dairy industry : http://www.uniter.by/upload/Dairy_industry.pdf, free. – Ver. from the screen.
6. Official site of JSC «Grandma's Krynka» : <http://babushkina.by>, free. – Ver. from the screen.
7. How to compete in the market by Michael Porter? : <http://powerbranding.ru/marketing-strategy/porter/>, free. – Ver. from the screen.

ДАНИ ПРО АВТОРІВ

Карпенко Олена Михайлівна, доктор економічних наук, професор кафедри міжнародного менеджменту Білоруський державний університет пр. Незалежності 4, м. Мінськ, 220050, Білорусь
e-mail: emkarpenko@mail.ru

Карпенко Валерій Михайлович, кандидат технічних наук, доцент кафедри економіки та організації підприємств АПК Білоруський державний аграрний технічний університет пр. Незалежності 99, м. Мінськ, 220048, Білорусь

ДАНИЕ ОБ АВТОРАХ

Карпенко Елена Михайловна, доктор экономических наук, профессор кафедры международного менеджмента Белорусский государственный университет пр. Независимости 4, г. Минск, 220050, Беларусь
e-mail: emkarpenko@mail.ru

Карпенко Валерий Михайлович, кандидат технических наук, доцент кафедры экономики и организации предприятий АПК Белорусский государственный аграрный технический университет пр. Независимости 99, г. Минск, 220048, Беларусь

DATA ABOUT THE AUTHOR

Karpenko Elena, PhD, Professor of International Management Belarusian State University pr. Nezavisimosti 4, Minsk, 220050, Belarus
e-mail: emkarpenko@mail.ru

Karpenko Valery, PhD, assistant professor of economics and organization of agricultural enterprises Belarusian State Agrarian Technical University pr. Nezavisimosti 99, Minsk, 220048, Belarus

УДК 331.5 (477):[339.92(477:4)

DOI: 10.5281/zenodo.1220659

РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Коваль С.П.

Предметом статті є дослідження ринку праці України в сучасних умовах євроінтеграції. Розвиток ринку праці у напрямку підвищення рівня зайнятості населення та покращення якісних характеристик є важливою передумовою економічного зростання будь-якої країни як на регіональному, так і на державному, а також на міжнародному рівнях. У розвинених країнах Європи проблеми зайнятості та безробіття населення відносять до таких, що їх вирішення впливає на забезпечення соціально-економічного розвитку та стабільності суспільства. При цьому у різних країнах існують свої відмінності у реалізації політики зайнятості населення. Тому впровадження ефективних механізмів регулювання ринку праці в Україні потребує дослідження механізмів, правових засад та форм регулювання зайнятості населення у зарубіжних країнах Європейського Союзу (ЄС).

У дослідженні використовувались загальнонаукові та спеціальні методи: аналізу та синтезу, аналогії та порівняння, статистичні, експертних оцінок тощо.

Результати роботи. Проведено аналіз теоретичних підходів до європейських норм розвитку ринку праці та окремих аспектів їх адаптації до практики державного регулювання сфери зайнятості населення в Україні. Надано пропозиції щодо формування механізму та інструментів державного регулювання ринку праці в сучасних умовах євроінтеграційних процесів.

Результати дослідження можуть бути використані всіма зацікавленими сторонами, у тому числі органами державної виконавчої влади при вдосконаленні механізмів реалізації соціально-економічної політики зайнятості та державного регулювання ринку праці України.

Висновки. 1. На сьогодні система державного управління процесами на ринку праці потребує використання комплексного підходу у вигляді формування дієвого механізму регулювання з урахуванням міжнародного досвіду.

2. Розв'язання цього та багатьох інших завдань в умовах євроінтеграції полягає, зокрема, у розробці дієвих інструментів механізму державного регулювання ринку праці.

3. Обґрунтовано необхідність формування відповідних економічних заходів, що дадуть змогу підвищити ефективність функціонування ринку праці та забезпечити значні позитивні перспективи розвитку зайнятості населення і зменшення безробіття.

Отримані висновки дозволяють серед іншого виділити головні аспекти сучасної політики зайнятості в ЄС, які можуть бути застосовані для розвитку ринку праці України у напрямку співробітництва з ЄС.

Ключові слова: державне управління, механізм регулювання, зайнятість населення, ринок праці, інструменти регулювання, політика зайнятості, євроінтеграція, безробіття, фінансово-економічні інструменти, документи Європейського Союзу, стратегія «Європа-2020».

РЫНОК ТРУДА УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ЕВРОИНТЕГРАЦИИ

Коваль С.П.

Предметом статьи является исследование рынка труда Украины в современных условиях евроинтеграции. Развитие рынка труда в направлении повышения уровня занятости населения и улучшения качественных характеристик является важным предусловием экономического роста любой страны как на региональном, так и на государственном, а также международном уровнях. В развитых странах Европы проблемы занятости и безработицы населения относят к таким, что их решение влияет на обеспечение социально-экономического роста и стабильности общества. При этом в разных странах существуют свои отличия в реализации политики занятости населения. Поэтому внедрение эффективных механизмов регулирования рынка труда в Украине требует исследования механизмов, правовых основ и форм регулирования занятости населения в зарубежных странах Европейского Союза (ЕС).

В исследовании использовались общенаучные и специальные методы: анализа и синтеза, аналогии и сопоставления, статистические, экспертных оценок и др.

Результаты работы. Проведен анализ теоретических подходов к европейским нормам развития рынка труда и отдельных аспектов их адаптации к практике государственного регулирования сферы занятости населения в Украине. Предоставлены предложения относительно формирования механизма и инструментов государственного регулирования рынка труда в современных условиях евроинтеграционных процессов.

Результаты исследования могут быть использованы всеми заинтересованными сторонами, в том числе органами государственной исполнительной власти при совершенствовании механизмов реализации социально-экономической политики занятости и государственного регулирования рынка труда Украины.

Выводы. 1. На сегодня система государственного управления процессами на рынке труда требует использования комплексного подхода в виде формирования действенного механизма регулирования с учетом международного опыта.

2. Решение этой и многих других задач в условиях евроинтеграции состоит, в частности, в разработке действенных инструментов механизма государственного регулирования рынка труда.

3. Обосновано необходимость формирования соответствующих экономических мероприятий, которые дадут возможность повысить эффективность функционирования рынка труда и обеспечить значительные положительные перспективы развития занятости населения и уменьшения безработицы.

Полученные выводы позволят среди прочего выделить главные аспекты современной политики занятости в ЕС, которые могут быть применены для развития рынка труда Украины в направлении сотрудничества с ЕС.

Ключевые слова: государственное регулирование, механизм регулирования, занятость населения, рынок труда, инструменты регулирования, политика занятости, евроинтеграция, безработица, финансово-экономические инструменты, документы Европейского Союза, стратегия «Європа-2020».

THE LABOR MARKET OF UKRAINE IN CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

Koval' S.P.

The subject of the article is a study of the labor market of Ukraine in European integration. The development of the labor market in increasing the level of employment and the improvement of qualitative characteristics is an important prerequisite for the economic growth of any country at both the regional and national as well as international levels. In developed countries the problems of employment and unemployment of the population

considered that their decisions affect the provision of socio-economic development and the stability of society. In different countries there are their differences in the implementation of employment policy. Therefore, the introduction of effective mechanisms of regulation of the labor market in Ukraine requires the study of the mechanisms of legal principles and forms of employment regulation in foreign countries of the European Union (EU).

In the research were used to general scientific and special methods: analysis and synthesis, analogies and comparisons, statistical, expert assessments, etc.

The results of the work. *The analysis of theoretical approaches to European norms of the development of the labor market and certain aspects of their adaptation to the practice of State regulation of the scope of employment of the population in Ukraine. Given the proposals on forming mechanism and tools of State regulation of the labor market in European integration processes.*

Results of the research may be used by all interesting parties, including organs of State executive power in improving the mechanisms for the implementation of socio-economic policy employment and State regulation of the labor market of Ukraine.

The conclusions. *1. At present, the system of public administration processes in the labor market requires the use of an integrated approach in the form of forming an effective mechanism of regulation taking into account the international experience.*

2. Solving of this task and many others under the conditions of European integration is, in particular, in the development of effective tools of the mechanism of State regulation of the labor market.

3. Substantiation of necessity of formation of appropriate economic measures that will increase the efficiency of the functioning of the labor market and provide significant positive development prospects of employment and reduction of unemployment.

The obtained conclusions allow among other things to highlight the main aspects of modern employment policy in the EU, which can be applied for the development of a labor market of Ukraine in cooperation with the EU.

Keywords: *state governance, mechanism of regulation, employment, labor market, tools of regulation, employment policy, European integration, unemployment, financial-economic tools, documents of the European Union, the Strategy «Europe-2020».*

Постановка проблеми. Проблема розвитку ринку праці та підвищення рівня зайнятості населення в Україні на даний час є досить актуальною. Адже це пов'язано, по-перше, з тим, що підтримка такого розвитку є одним з найважливіших завдань державної політики. При цьому створення умов становлення та розвитку національного ринку праці є одним із напрямків політики ринкової трансформації економіки України, а також є однією з найважливіших ознак ринкової економіки та основною передумовою розвитку будь-якої країни. По-друге, необхідність вирішення проблем ринку праці в сучасному суспільстві набуває все більшої актуальності внаслідок багатьох причин, і однією з них є соціальна гострота тих чинників безробіття, що мають регулюватися за допомогою нормативно-правової системи управління на державному рівні. Держава виступає загальносуспільним інститутом, який має створювати умови для реалізації потреби в суспільно корисній праці суб'єктів суспільства. Заходи щодо вирішення проблем безробіття полягають у цілеспрямованому регулюванні суспільних відносин, що формуються на ринку праці. Слід наголосити також, що для суспільства більш небезпечним є не стільки саме безробіття як явище, скільки недосконалість механізмів державного регулювання ринку праці з метою зменшення обсягів безробіття та соціального захисту населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання функціонування ринку праці та принципів його регулювання знайшли висвітлення в численних працях науковців, дослідженнях вчених-економістів, соціологів, фахівців з державного управління: З.П.Бараник, Д.П. Богині, О.В. Бокова, В.С. Васильченка, М.І.Долішнього, Т.М. Кір'ян, Г.І. Купалової, Е.М. Лібанової, В.В. Онікієнка, Л.Г. Рождественської, В.А.Савченка, Г.Г. Трофімової, О.М. Уманського, В.М. Шамоти, Л.С. Шевченко та ін.

Але на даний час в Україні бракує фундаментальних наукових праць, в яких би був присутній комплексний підхід до вивчення проблем державного регулювання в сучасних євроінтеграційних умовах розвитку ринку праці.

Метою статті є дослідження формування механізму та основних інструментів державного регулювання процесів на ринку праці України в умовах євроінтеграційних перетворень.

Виклад основного матеріалу. Світові стандарти забезпечення зайнятості в Європейському Союзі (далі – ЄС) ґрунтуються на Європейській соціальній моделі – комплексі принципів, цінностей, спільних для європейських країн, де стабільне економічне зростання поєднується з постійним покращанням умов життя та праці громадян. Дана модель на практиці означає забезпечення продуктивної зайнятості, якісних робочих місць, рівних можливостей, соціального захисту для всіх, заохочення громадян до ухвалення рішень, які впливають на суспільство [1, с. 19].

Метою єдиної соціальної політики ЄС є не лише поліпшення добробуту населення кожної країни з держав-членів, але і подальший стійкий економічний та соціальний його розвиток. Європейська соціальна модель передбачає спільність дій держави і громадянського суспільства, спрямованих на те, щоб для всіх громадян забезпечувалось, зокрема:

- задоволення основних матеріальних потреб;
- участь у житті суспільства;
- посилення соціальної згуртованості.

Соціальна політика ЄС передбачає впровадження заходів, що сприятимуть підвищенню мобільності робочої сили. Правовим фундаментом соціальної політики ЄС є установчі договори Європейського Союзу. Згідно з ними, до сфери компетенції інститутів ЄС віднесені:

- усунення перешкод вільному пересуванню осіб;
- сприяння координації політики зайнятості державами-членами з метою підвищення її ефективності;
- політика в соціальній сфері, включаючи Європейський соціальний фонд;
- зміцнення економічної та соціальної згуртованості;
- політика в сфері навколишнього середовища;
- сприяння досягненню високого рівня захисту здоров'я;
- сприяння високоякісній освіті, професійному навчанню й розвитку культури в державах-членах;
- сприяння посиленню захисту споживачів.

Основною функцією соціальної політики держави в країнах ЄС є перерозподіл суспільного продукту з метою забезпечення колективних соціальних потреб (охорона здоров'я і праці, захист навколишнього середовища, освіта й професійне навчання) і соціального забезпечення тих груп населення, які потребують державної підтримки (пенсіонери, особи з обмеженою працездатністю, безробітні, багатодітні родини тощо). Основною функцією наднаціональної соціальної політики ЄС є координація й гармонізація соціальної політики, яка реалізується державами-членами.

Основними позитивами євроінтеграції у соціальній сфері є:

- вільне пересування громадян в межах ЄС;
- єдиний освітньо-культурний простір;
- можливість отримання коштів з бюджету ЄС на цільові потреби;
- підвищення якості товарів і послуг до стандартів ЄС;
- здешевлення банківських кредитів для населення та промисловості;
- підвищення рівня оплати праці для громадян;
- модернізація правового поля і забезпечення прозорості національного законодавства;
- підвищення культури демократії і повага до прав людини.

Головні напрями політики зайнятості визначені в основних документах ЄС: Амстердамський договір (1997 р.), Європейська стратегія зайнятості (1997 р.), Європейський пакт зайнятості (1999 р.), Лісабонська стратегія (2000 р.), Стратегія «Європа-2020» (2010 р.).

Головним фінансовим інструментом ЄС у сфері зайнятості визначено Європейський соціальний фонд (далі – ЄСФ), який функціонує в ЄС з 1960 р. Метою фонду є підвищення рівня зайнятості працівників, посилення їх географічної та професійної мобільності у межах ЄС, полегшення їх пристосування до економічних змін та змін у виробничій системі шляхом професійного навчання й перепідготовки. Фінансування в рамках ЄСФ спрямовується на інвестиції в людський капітал у сфері освіти і професійної підготовки. ЄСФ є основним фінансовим інструментом у Європі для підтримки робочих місць, діяльність якого спрямована на допомогу людям з питань отримання кращої роботи і забезпечення справедливих робочих місць для всіх громадян ЄС.

Основними завданнями ЄСФ є такі:

- запобігання тривалому безробіттю, професійно-технічна адаптація молоді та осіб, які повернулися до роботи;
- забезпечення рівних можливостей доступу до ринку праці;
- покращення освіти, як професійної так і загальної;
- підготовка кваліфікованої та здатної до швидкої адаптації робочої сили;
- сприяння гнучкості в організації праці;
- посилення адаптивної спроможності працівників і підприємств внаслідок прискорення технічного прогресу та розвитку процесів глобалізації;
- дотримання ґендерної рівності на ринку праці.

Європейська Комісія і країни ЄС у партнерстві встановлюють пріоритети ЄСФ та визначають порядок витрат його ресурсів. Одним із пріоритетів є підвищення адаптивності працівників з новими навичками, і підприємств з новими методами роботи. Інші пріоритети спрямовані на поліпшення доступу до зайнятості. Професійна підготовка і безперервне навчання для отримання нових навичок складають значну частину багатьох проектів Європейського соціального фонду.

ЄСФ фінансує десятки тисяч місцевих, регіональних і національних, пов'язаних із зайнятістю, проектів по всій Європі: від невеликих, що проводяться з метою благодійності та допомоги місцевим мешканцям знайти підходящу роботу, до загальнонаціональних проектів, які сприяють професійній підготовці серед всього населення країни.

Європейська служба зайнятості (далі – ЄСлЗ) – це мережа, яка об'єднує близько 400 «єврорадників» з національних служб зайнятості, асоціацій роботодавців, профспілок, місцевих і регіональних органів влади та вищих навчальних закладів [5].

ЄСлЗ створена для підвищення дієвості спільного ринку праці, оскільки потенційні працівники-мігранти мають отримувати достовірну інформацію стосовно кількості та суті вакансій у країнах ЄС, а також професійні вимоги до можливих кандидатів.

Слід зазначити, що на відміну від інших державних служб зайнятості, ЄСлЗ не опікується пошуками роботи, але надає необхідну інформацію для тих, хто шукає роботу за кордоном, а саме:

- адреси інтернет-порталів з пошуку роботи;

- загальну інформацію про країну;
- систему оподаткування;
- соціальні гарантії;
- інформацію про дозвіл на роботу і дозволи на проживання;
- умови проживання в країнах ЄС;
- законодавство, що регулює трудові відносини тощо.

ЄСЛЗ має єдиний інформаційний інтернет-ресурс зі збору даних про наявність робочих вакансій по всій Європі. Основні завдання полягають в наступному: доступ громадян, що шукають роботу, і роботодавців до інформації та консультації для полегшення руху робочої сили і прозорості на ринку праці в рамках ЄС; обмін між партнерами мережі інформацією про вакансії, профіль регіональних ринків праці й умови життя та праці; створення європейського ринку праці з огляду на поліпшення умов вільного переміщення працівників у межах ЄС, сприяння максимальній прозорості ринків. Таким чином, ЄСЛЗ надає послуги громадянам, які бажають скористатися принципом вільного переміщення робочої сили.

У контексті Європейської стратегії зайнятості мобільність робочої сили є не тільки основним правом, а й інструментом, який допомагає ринку праці адаптуватися до змін. Таким чином, ЄСЛЗ відіграє все більш важливу роль у виявленні надлишків і дефіциту робочої сили в різних секторах, в подоланні вузьких місць щодо кваліфікації працівників. Мережа також сприяє поліпшенню можливості працевлаштування, особливо молоді, посиленню адаптивної спроможності працівників і підприємств внаслідок прискорення технічного прогресу та розвитку процесів глобалізації.

З метою забезпечення продуктивної зайнятості в ЄС пріоритетами визначено виконання наступних завдань:

- підтримка підприємництва та збільшення бази для створення робочих місць;
- розвиток і поширення наукових досліджень та інновацій;
- забезпечення гнучкості та безпеки на ринку праці;
- залучення більшої кількості населення до ринку праці;
- забезпечення прибуткової зайнятості;
- активізація політики на ринку праці;
- запровадження дієвої стратегії у відповідь на старіння населення;
- підвищення рівня зайнятості серед жінок;
- забезпечення більш інтенсивного та активного інвестування в людський капітал;
- розподіл витрат та відповідальності за збільшення інвестування в людські ресурси;
- забезпечення результативності економічних реформ через ефективне управління.

Досвід розвинених країн свідчить про успішне використання фінансових заходів впливу на зайнятість населення, метою яких є створення найбільш сприятливого клімату для підприємців, діяльність яких, у свою чергу, сприяє реалізації соціально-економічних завдань.

Найбільш суттєвими заходами фінансового впливу на зайнятість є податковий і кредитний механізми. В країнах ЄС стимулювання зайнятості здійснюється шляхом проведення ефективної податкової політики через надання відповідних пільг щодо звільнення від сплати страхових внесків у соціальні фонди, компенсації витрат на професійну підготовку і підвищення кваліфікації працівників, розвиток персоналу, за працевлаштування неконкурентоспроможних на ринку праці громадян. Одним зі стимулюючих факторів для підприємців є пільги з оподаткування прибутку.

Функціонування кредитного механізму у країнах ЄС передбачає надання державних фінансових субсидій фірмам, що беруть на себе виконання державних програм у певній галузі; фінансові штрафи, що застосовуються в основному при використанні такого адміністративного заходу, як квотування робочих місць для інвалідів та інших неконкурентоспроможних на ринку праці верств населення.

Створення гнучкого ринку праці ЄС є передумовою розвитку економіки на сучасному етапі. Це зумовлено посиленням виробничої гнучкості, внаслідок якої здійснюється диверсифікація виробництва, зростає кількість мобільних малих підприємств, орієнтованих на потреби споживачів, розвиваються підрядні форми організації праці. У межах цієї системи широко використовуються гнучкі форми заробітної плати, зайнятості та організації робочого часу. Важливе значення мають також гнучкість використання робочої сили, її мобільність між підприємствами, в межах підприємств, а також між професіями.

Основними заходами гнучкої політики зайнятості в ЄС є:

- мотивація професійної підготовки працівників протягом всього життя для підвищення кваліфікації або навчання іншій професії, що підвищує шанси працевлаштування при зміні кон'юнктури на ринку праці;
- підтримка рівних можливостей для всіх суб'єктів на ринку праці;
- зміна форм трудових контрактів з урахуванням потреб роботодавців і працівників;
- сприяння використанню сучасних інформаційних технологій для реалізації гнучких форм зайнятості;
- адаптація систем соціального захисту для підтримки трудової мобільності трудящих.

Враховуючи, що ефективність політики зайнятості залежить від забезпечення максимальної мобільності робочої сили, політика ЄС у сфері зайнятості спрямована на створення гнучкої системи професійного навчання, яка б готувала працівників відповідно до сучасних вимог господарства та була здатною швидко й ефективно перенавчати безробітних. У багатьох країнах ЄС здійснюється пряме цільове фінансування створення і функціонування центрів професійної підготовки та перепідготовки на підприємствах.

Велике значення для української економіки в умовах євроінтеграції має індекс глобальної конкурентоспроможності (розрахований за методикою Всесвітнього економічного форуму), який формується на основі трьох груп показників – базових вимог до економіки, факторів ефективності, а також інновацій та складності ведення бізнесу. Залежно від рівня розвитку держави, кожна група факторів має свою вагу в підсумковій оцінці різних країн. Групи факторів розділено на 12 показників, що визначають національну конкурентоспроможність. Так, за індексом глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму Україна займає 76 місце зі 144 країн, піднявшись на 8 позицій. Серед найближчих сусідів України з ЄС Польща зайняла 43 місце (мінус 1 позиція), Румунія – 59, (+17), Угорщина – 60, (+3), Словаччина – 75 (+3). Найкращий індекс конкурентоспроможності в ЄС має Фінляндія – 4 місце в рейтингу, а найгірший у Греції – 81 місце [6].

Більш загальну оцінку в порівнянні рівнів економічного розвитку України та ЄС - 28 у 2016 році дають критерії конкурентоспроможності економік країн (рис. 1).

Україна відстає від середніх показників серед країн ЄС за усіма пунктами, окрім розміру ринку, де значення цього коефіцієнта склало 4,58 проти 4,3 серед країн ЄС. Аналіз соціально-економічної ситуації свідчить, що рівні конкурентоспроможності української економіки та економіки країн ЄС суттєво відрізняються, що значно впливає на ефективне та взаємовигідне співробітництво (насамперед для України) між ними.

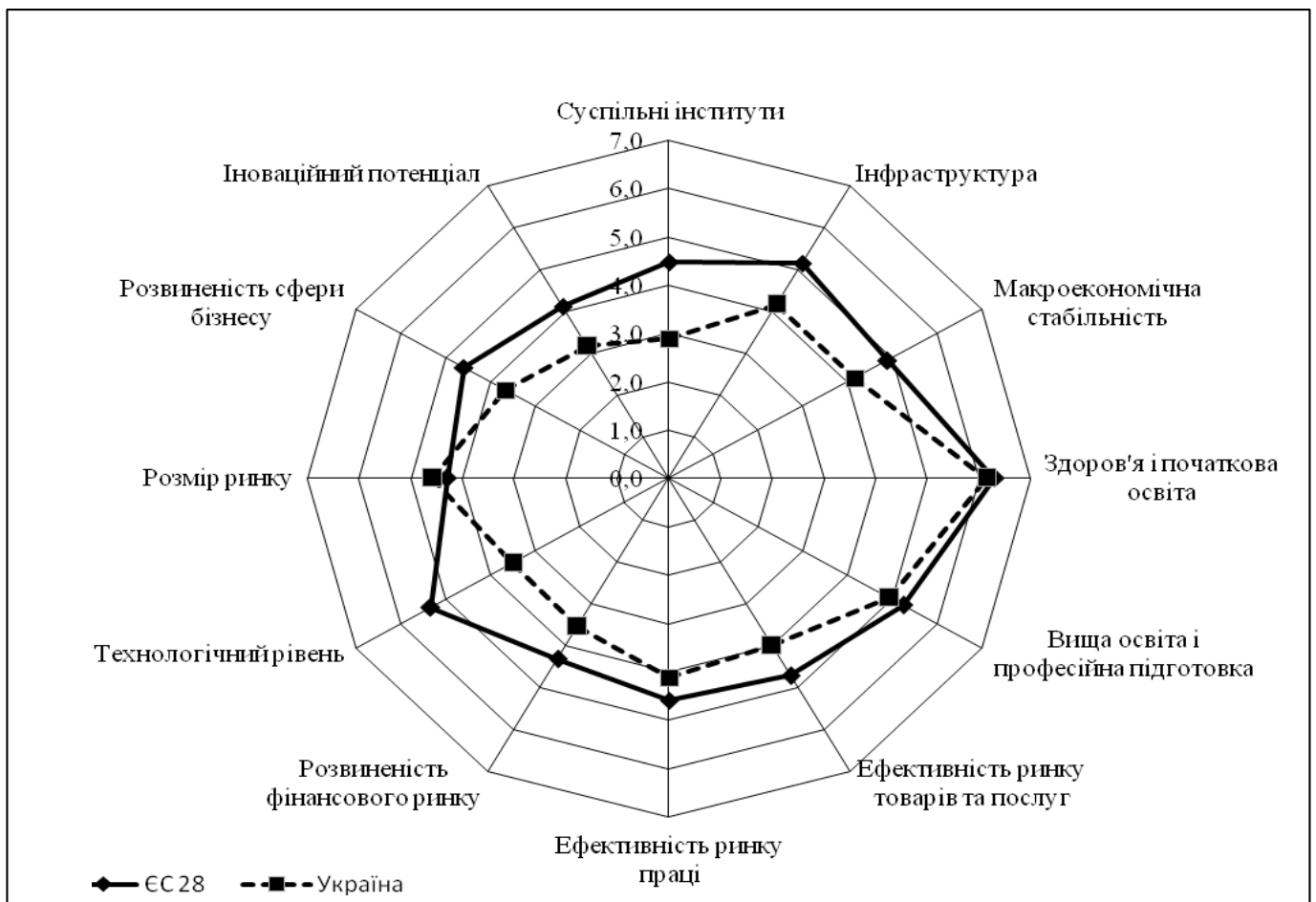

Рисунок 1. Показники, що формують загальний рівень конкурентоспроможності України та ЄС у 2016 році
 Джерело: [3, 6].

Тому, одним з основних напрямів зовнішньої політики України щодо інтеграції до країн ЄС повинно бути підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки, а також зниження рівня безробіття.

У 2016 р. відповідний показник рівня безробіття по країнах Євросоюзу був нижчий (8,5%), ніж в Україні (9,3%) [рис. 2].

Основною проблемою у сфері зайнятості для країн-членів ЄС є надвисокий рівень безробіття серед молоді. За даними статистичного відомства Євростат, майже шість мільйонів людей, яким ще не виповнилося 25 років, не мають роботи. Рівень безробіття населення у віці 15-24 років у 2016 році у країнах ЄС-28 склав 21,9%, тобто був майже удвічі вищим, ніж серед дорослих (10,2%) [2].

В Україні також найвищий рівень безробіття (за методологією МОП) спостерігався серед молоді віком 15–24 роки, а найнижчий – серед осіб віком 40–59 років. Слід зазначити, що рівень безробіття населення віком 15–70 років у мешканців сільської місцевості на 0,5 в.п. перевищував відповідний показник серед городян, а в чоловіків – на 3,1 в.п. рівень безробіття жінок [6].

Відсутність роботи у молоді ускладнює формування її професійних навичок та негативно впливає на її конкурентоспроможність на ринку праці. Крім того, незначний трудовий досвід чи його відсутність ускладнює працевлаштування молоді, що є фактором зростання довготривалого безробіття, соціальної напруженості (в тому числі криміногенної ситуації) та ризику опинитися за межею бідності чи в соціальній ізоляції.

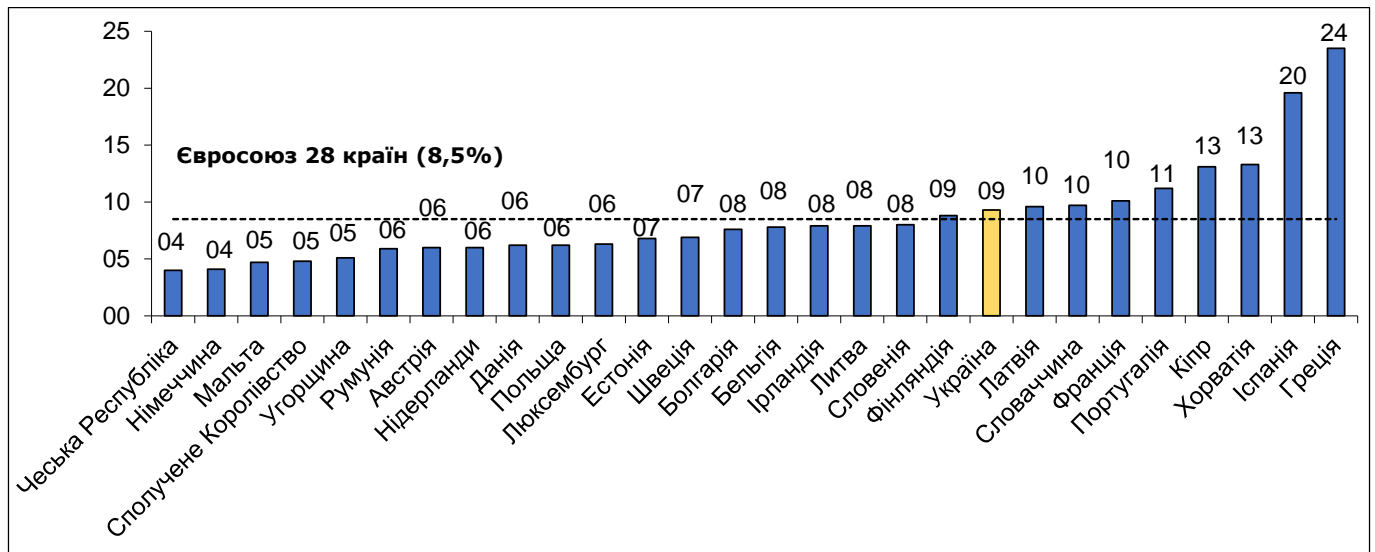

Рисунок 2. Рівень безробіття населення (за методологією МОП) у країнах Євросоюзу та Україні у 2016 році (у % до економічно активного населення у віці 15–74 роки, для України – у віці 15–70 років)

Джерело: [2, 4, 6].

Найгірша ситуація із зайнятістю молоді у 2016 році спостерігалася в таких країнах ЄС, як Іспанія (53,2%) та Греція (52,4%). У 6 з 28 країн-членів ЄС цей показник перевищує 25-відсоткову позначку. Більшість працевлаштованих молодих людей було в Німеччині, Австрії, Нідерландах, Мальті та Данії. Рівень безробіття серед молоді в цих країнах становить близько 13%. Отже, наслідки глобальної фінансової кризи відчувають всі країни-члени ЄС. Основним фактором, який спричинив скорочення зайнятості у таких країнах як: Греція, Іспанія, Кіпр, Португалія та Ірландія, є те, що ці країни найбільш гостро відчувають наслідки економічної кризи та вплив виконання фінансових зобов'язань. Так, починаючи з 2008 р. в зазначених країнах спостерігається зростання рівня безробіття. Високий рівень безробіття супроводжується підвищенням його тривалості, що негативно позначається на професійно-освітньому рівні робочої сили та вимагає додаткових бюджетних видатків на допомогу по безробіттю.

Таким чином, регулювання ринку праці є одним із найбільш важливих завдань економічної політики. Європейські країни відрізняються великою різноманітністю у підходах до регулювання сфери зайнятості та ринку праці. Підвищення рівня зайнятості визнане ключовим елементом у розв'язанні найбільш нагальних національних проблем, таких як старіння населення, нестабільність системи пенсійного забезпечення, неконкурентоспроможність або соціальна нерівність. Проблеми ринку робочої сили в країнах Європейського союзу стають все більш актуальними у зв'язку з глобалізацією світової економіки, зміною структури загальноєвропейського ринку робочої сили.

Одним із напрямків Стратегії «Європа-2020» є програма «Молодіжний рух», яка спрямована на сприяння залученню молодих людей на ринок праці. Програма передбачає створення додаткових можливостей для переміщення студентів в різні країни ЄС з метою навчання або у пошуках роботи, додаткові можливості співпраці з європейськими державними центрами зайнятості, створення малого бізнесу, створення європейського механізму надання студентських кредитів тощо. Оскільки Європейська стратегія зайнятості не змогла забезпечити істотне скорочення молодіжного безробіття в низці країн, європейські лідери вирішили створити спецфонд боротьби з молодіжним безробіттям. План боротьби з міжнародним безробіттям в Євросоюзі, запропонований в лютому 2013 року, передбачає виділення спецфонду 5 млрд. євро на боротьбу з молодіжним безробіттям в 2014-2020 роках. При цьому основні кошти мають бути спрямовані на фінансування програми стажувань, тренінгів та перекваліфікації [1].

Новим підходом у боротьбі з молодіжним безробіттям в країнах ЄС є програма «Молодіжна гарантія», мета якої є забезпечення молодих людей віком до 25 років, навіть тих, які не стоять на обліку на біржі праці, можливістю отримати пропозиції гідної роботи, впродовж 4 місяців після закінчення навчального закладу або втрати попередньої роботи.

Програма «Молодіжна гарантія» включає:

- профорієнтацію, планування кар'єри (спрямовані на вирішення питань, які пов'язані з вибором професії, з професійною кваліфікацією, а також з отриманням роботи в перехідний період між навчанням та початком трудової діяльності);

- закінчення курсів з підвищення кваліфікації (для молоді з незакінченою освітою другого чи вищого ступеня, а також для молоді, у якої досвід не відповідає потребам ринку праці);
- гарантовану освіту (надання можливості отримати гарантовану освіту після закінчення основної загальноосвітньої школи і працевлаштуватися);
- надання другої освіти;
- підвищення мобільності претендентів;
- субсидювання заробітної плати, з метою компенсації роботодавцеві відсутності досвіду роботи молодого працівника;
- розвиток професійних навиків дорослої молоді (програма пропонує молодим людям у віці 20 – 29 років, які не мають вищої освіти можливість здати професійні іспити та пройти професійне навчання) тощо.

Активна міграція населення, яку вважають деякі наукові фахівці у цій сфері одним із негативних факторів зближення з ЄС і створення фактично єдиного ринку праці, може призвести до зменшення соціальної напруги у країні-донорі робочої сили. Крім того, мігранти часто повертаються до своєї країни, коли покращується економічна ситуація, з новим досвідом роботи та навичками.

Висновки. Отже, державна активна політика у сфері зайнятості розвинених країн, враховуючи специфіку конкретної соціально-економічної ситуації, передбачає розробку програм сприяння зайнятості населення.

У країнах ЄС відбувається втілення різноманітних програм працевлаштування громадян, в тому числі молоді, а саме:

- надання можливості для переміщення студентів у різні країни ЄС у пошуках роботи;
- передача досвіду молодим працівникам;
- підтримка молодих підприємців, дрібного і середнього бізнесу, який створює робочі місця для молоді, зниження ризиків за найм молодих працівників через повернення соціального податку, доплату за підготовку собі зміни;
- надання податкових пільг та субсидій підприємствам, які наймають молодь та створюють нові робочі місця у сферах нанотехнологій, біомедицини, енергозбереження, екології, аерокосмічних досліджень і т. ін.

Серед головних аспектів сучасної політики зайнятості ЄС, на нашу думку, слід виділити такі:

- збільшення чисельності економічно активного населення за рахунок залучення у сферу зайнятості молоді, жінок, громадян пенсійного віку через відповідні зміни законодавства у сфері трудових відносин, стимулювання гнучких форм зайнятості, запобігання ґендерній нерівності;
- стимулювання зайнятості населення за рахунок зростання економічної активності молоді, жінок на ринку праці, створення сприятливих умов для осіб старших вікових груп і осіб з особливими потребами;
- підвищення мобільності робочої сили за рахунок впровадження сприятливої міграційної політики та її орієнтації на забезпечення свободи переміщень між країнами ЄС.

Так, у країнах ЄС проводиться активна політика зайнятості населення, існують розвинені інститути ринку праці, а також системи професійної підготовки населення. Разом з тим механізми державного регулювання у сфері зайнятості в різних країнах ЄС мають свої відмінності. Адаптація ефективних механізмів регулювання зайнятості населення до вітчизняних потреб надасть можливість не лише вплинути на зниження рівня безробіття в Україні, а й створить сприятливі умови для ефективного функціонування та розвитку ринку праці в умовах євроінтеграції.

Список використаних джерел

1. Аналітичний звіт Науково-дослідного інституту праці і зайнятості населення, Київ - 2015 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ndei.me.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=203&Itemid=79.
2. Європейська політика і соціальне партнерство в ЄС / Н.Г.Діденко, І.Я.Тодоров, О. Р. Чуґріна, О. К. Міхєєва. – Д., 2012. – 152 с.
3. Інтернет-сторінка Євростату. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eppssso.urostat.ec.europa.eu/>.
4. Офіційний сайт Європейської служби зайнятості EURES. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eures>.
5. Перший етап модернізації економіки України: досвід та проблеми / О.М.Алимов, О.І. Амоша та ін.; за заг. ред. В.І. Ляшенка; ІЕП НАН України, КПУ. – Запоріжжя, 2014. – 798 с.
6. Статистична інформація «Ринок праці у 2016 році». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

References

1. Analytical report of the Research Institute of Labor and Employment, Kyiv-2015. : http://ndei.me.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=203&Itemid=79.
2. European politics and social partnership in the EU. /N. Didenko, I. Todorov, O.Chugrina, O. Mikheieva. – D., 2012. – 152 p.
3. Website Eurostat. : <http://eppssso.urostat.ec.europa.eu/>.
4. Official site of European employment services EURES. [Electronic resource]. – Access mode: <http://ec.europa.eu/eures>.
5. The first stage of modernization of the economy of Ukraine: experience and problems. /A. Alimov, O. Amosha, etc.; for the floor. ed. V. Lyashenko; IEP NAN of Ukraine, KPU. – Zaporizhzhya, 2014. – 798 p.
6. Statistical information «Labor market in 2016». : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

ДАНИ ПРО АВТОРА

Коваль Світлана Петрівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Коваль Светлана Петровна, кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики ГБУЗ «Переяслав-Хмельницкий ГПУ имени Григория Сковороды»

DATA ABOUT THE AUTHOR

Koval' Svitlana Petrivna, Ph.D. in Economical Sciences, Docent of Chair of Economy SHEE «Pereyaslav-Khmel'nyc'kyi State Pedagogic University named Grygoriy Skovoroda»

УДК 330.34

DOI: 10.5281/zenodo.1220675

**ПИТАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ТА КОНВЕРГЕНЦІЇ
РЕГІОНІВ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ**

Войцех Коседовски

Ключові слова: Центральна і Східна Європа, регіони, економічне зростання, глобальна фінансова криза, конвергенція, дивергенція.

**ВОПРОСЫ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА И КОНВЕРГЕНЦИИ
РЕГИОНОВ ЦЕНТРАЛЬНО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ**

Войцех Коседовски

В статье поднимаются вопросы процесса экономического роста Центрально-Восточной Европы на региональном уровне на протяжении 2008-2016 гг., с особым учетом условий, возникших в результате глобального финансового кризиса. Текст статьи делится на введение, основную часть, состоящую из трех частей, и выводы. Во введении указаны цель и объем исследования, описанного в статье. В первой части представлена региональная структура ЦВЕ; во второй - указаны результаты анализа динамики роста национальной и региональной экономики отдельных стран ЦВЕ на фоне ЕС; в третьей части приводятся результаты анализа процесса конвергенции/дивергенции по регионам NUTS 2. Статья завершается обобщающими выводами о влиянии глобального кризиса на региональное развитие, которые могут быть использованы в целях совершенствования региональной политики.

Ключевые слова: Центральная и Восточная Европа, регионы, экономический рост, глобальный финансовый кризис, конвергенция, дивергенция.

**THE ISSUES OF ECONOMIC GROWTH AND CONVERGENCE
OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE REGIONS**

Woyceh Kosedowski

In the article the issues of economic growth of Central and Eastern Europe (CEE) at the regional level during 2008-2016 are raised with special attention to the conditions resulting from the global financial crisis. The text of the article is divided into introduction, main part consisting of three parts and conclusions. The introduction contains the purpose and scope of study described in the article. The first part presents the regional structure of CEE; in the second part the results of growth dynamics analysis of the individual CEE countries national and regional economies on EU background are presented; in the third part the results of analysis of the convergence/divergence process across NUTS regions are presented. 2. The article ends with general conclusions about the impact of the global crisis on regional development, which can be used to improve regional policy.

Key words: Central and Eastern Europe, regions, economic growth, the global financial crisis, convergence, divergence.

Введение. Центрально-Восточная Европа (ЦВЕ)²⁸ представляет собой специфический международный регион, отличающийся схожими условиями геополитического размещения, аналогичными природными и социально-культурными условиями, а также общим наследием нескольких десятилетий господства советской модели так называемого «реального социализма». Находясь «на Востоке по отношению к Западу и на Западе по отношению к Востоку», в зоне столкновения интересов двух мощных соседей – России и Германии, эта часть нашего континента приобрела особенности депрессивных регионов, а ее международная конкурентная позиция была и по-прежнему остается гораздо более слабой в сравнении с Западной Европой. Совсем недавно находящиеся здесь

²⁸ Понятие Центральной и Восточной Европы (ЦВЕ) определяется исследователями по-разному. Здесь оно подразумевает группу из 11 стран бывшего социалистического лагеря, вошедших в Европейский союз, а именно: принятые в ЕС 1-го мая 2004 г. Эстония, Литва, Латвия, Польша, Чехия, Словакия, Словения и Венгрия; вступившие в ЕС 1-го января 2007 г. Болгария и Румыния и вошедшая 1-го июля 2013 г. Хорватия. Эта группа часто сокращенно называется ЕС-11 или «новым» ЕС, в отличие от «старого» ЕС (ЕС-15), состоявшего из ранее вошедших в Евросоюз 15 западных стран.